

UNIFICATION OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN LATIN AMERICA

PETRA MRKVOVÁ

Faculty of law, Masaryk University, Czech republic

Abstract in original language

Příspěvek se zaměří na proces unifikace mezinárodního práva soukromého v Latinské Americe. Nejdříve bude stručně popsán historický vývoj unifikačních snah a zmíněny budou i nejdůležitější prameny a to: Smlouvy z Montevidea a Kodex Bustamante. Dále se budu věnovat modernímu vývoji sjednocování mezinárodního soukromého práva v rámci Organizace amerických států a Specializovaných meziamerických konferencí mezinárodního práva soukromého. Zejména budou analyzovány použité metody regulace a trendy, které unifikaci ovlivňují. Součástí příspěvků je i srovnání základních charakteristik unifikace v rámci evropského a latinskoamerického kontinentu.

Key words in original language

Mezinárodní právo soukromé a procesní, Latinská Amerika, Unifikace, Harmonizace, kolizní právo, Smlouvy z Montevidea, Kodex Bustamante, CIDIP, Specializovaná meziamerická konference mezinárodního práva soukromého, Mercosur, Organizace amerických států International private and procedural law, Latin America, Unification, Harmonization, Conflicts of laws, Code of Bustamante, CIDIP, Inter-American Specialized Conference on Private International Law, Mercosur, OAS

Abstract

The paper focuses on the process of the unification of private international law in Latin America. Firstly, briefly describes the historical development of unification efforts. Then focuses on the unification of private international law within the Organization of American States and Inter-american Specialized Conference on Private International Law. In particular, there are analyzed used methods of regulation and special latinoamerican aspects of unification. The paper also focuses on the comparison of the characteristics of unification within Europe and Latin America.

Key words

International private and procedural law, Latin America, Unification, Harmonization, Conflicts of laws, Code of Bustamante, CIDIP, Inter-American Specialized Conference on Private International Law, Mercosur, OAS

I. Vývoj latinskoamerické unifikace

Latinská Amerika se díky svému historickému vývoji stává prvním kontinentem, který se pokouší o unifikaci soukromého práva. Dědictví kolonialistického období a snaha o oproštění se z vlivu silných evropských impérií je hnacím motorem při spolupráci nově vzniklých států na americkém kontinentu. Již roku 1826 v Panamě se na popud osvoboditele Simóna Bolívara schází zástupci mladých jihoamerických států a projednávají myšlenku vytvoření latinskoamerického univerzálního zákoníku soukromého práva pro všechny zúčastněné státy.

Lima se roku 1877 stala prvním městem Latinské Ameriky, na jejíž půdě se projednávala možnost kodifikace mezinárodního práva soukromého (MPS). V průběhu peruánského kongresu se rozhodovalo mezi dvěma variantami unifikace. První z nich byla možnost unifikace soukromého práva formou přijetí chilského Občanského zákoníku (Codigo Civil) z roku 1855 všemi latinskoamerickými státy. Tento návrh měl své logické opodstatnění pro dřívější užití zákoníku jako modelu ve více zemích jihoamerického kontinentu. Druhá a nakonec i finální volba byla unifikace pomocí kolizní úpravy.

Výsledkem kongresu byla tzv. Smlouva z Limy (Tratado de Lima), která obsahovala normy mezinárodního práva soukromého upravující osobní statut, manželství, právní úkony, výkon i uznávání cizích rozhodnutí a v neposlední řadě také samostatnou část unifikující dědění. Hlavním rozporuplným tématem celého kongresu bylo určení hraničního určovatele pro osobní statut. Spor o použití domicilu nebo státní příslušnosti byl jednou z hlavních překážek unifikace. Během kongresu došlo k přiklonění se k řešení této otázky na základě státní příslušnosti jako hraničního určovatele a toto rozhodnutí mělo za následek odmítnutí přijetí smluv většinou států.

Následující Kongres v Montevideu roku 1988, nebo také Jihoamerický kongres, byl veden přesně v opačném duchu než setkání v Limě. Dochází v kolizní úpravě k aplikaci bydliště jako hraničního určovatele pro osobní statut. Závěrem jednání bylo sepsání osmi smluv (Tratados de Montevideo) a Protokolu o aplikaci cizího práva, které vstoupily v platnost mezi státy La Plata (Argentina, Uruguay, Paraguay), Bolivií a Peru. Smlouvy můžeme rozdělit do dvou skupin. Jedna skupina se zabývá mezinárodním kolizním právem na úseku občanského, obchodního a trestního práva a druhá oblastí autorského práva¹.

¹ Ke Smlouvě z Montevidea o autorských právech přistoupilo i několik evropských zemí, mezi nimi i Německo.

Na latinskoamerickou unifikaci mají Smlouvy z Montevidea podstatný vliv, vstupují v platnost jako první unifikační smlouvy MPS na světě². Na rozdíl od těch z Limy měly velký praktický dopad, některé z nich nebo jen některá jejich ustanovení, jsou platné až do současnosti. Hlavním přínosem Smluv z Montevidea bylo rozvíření zájmu o unifikaci MPS, a to i u států, které se na kongresu nepodílely.

Rok 1888 je významným datem pro americké národy. Zatímco na jihu dochází k uzavření Smluv z Montevidea, na severu kontinentu je - na základě iniciativy Spojených států amerických - vytvořeno nové fórum pro projednávání otázek MPS. Tím se stávají tzv. Panamerické konference (Las Conferencias Panamericanas).

Nejvýznamnější Panamerickou konferencí se stalo v řadě až šesté setkání konané během roku 1928 v kubánské Havaně. Prezidentem této konference byl významný kubánský profesor Antonio Sánchez de Bustamante y Sirvén³.

Přijetí Kodexu Bustamante neboli Kodexu mezinárodního práva soukromého je považováno za nejdůležitější počín Šesté panamerické konference. Jedná se o komplexní kolizní úpravu MPS. Jednotlivé části kodexu se věnují obecné části MPS, kolizním normám v oblasti práva občanského, rodinného, obchodního. Kodex také zahrnuje část nazvanou mezinárodní právo trestní a poslední část se věnuje mezinárodnímu právu procesnímu.

Kodex Bustamante obsahuje ve svém článku 7 řešení sporné otázky hraničního určovatele osobního statutu. Celkově byl Kodex Bustamante ratifikován patnácti státy Latinské Ameriky, z nichž pět zemí: Bolívie, Kostarika, Chile, Ekvádor a Salvador ratifikovaly dokument s výhradou. Rezerva spočívala v podmíněnosti aplikace Kodexu Bustamante jeho souladu s národní legislativou. Jinými slovy, bude-li národní legislativa v rozporu s Kodexem, aplikuje se národní úprava. Další čtyři země: Brazílie, Haiti, Dominikánská republika a Venezuela ratifikovaly Kodex s výhradami k jednotlivým článkům.

² GARRO, Alejandro . Armonización y Unificación de derecho privado en América Latina: esfuerzos, tendencias y realidades. Revista de la Facultad de Ciencias Jurídicas y Políticas.. 1992, 86, s. 1-45. Dostupný také z WWW: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/garro5.html>>.

³ Antonio Sánchez de Bustamante y Sirvén, narozen roku 1865 (-1951) v Havaně, člen Institut de Droit International, zakladatel Instituto Americano de Derecho Internacional a uznávaný odborník MPS je jediným autorem tohoto rozsáhlého a celosvětově uznávaného díla: Kodexu MPS.

Možnost rezerv a liberální článek 7, týkající se volby hraničního určovatele, silně omezil unifikací potenciál Kodexu⁴. I přes sporné body a výhrady učiněné státy je Kodex Bustamante představitelem ucelené kodifikace mezinárodního práva soukromého a ve většině latinskoamerických zemí je dosud platným pramenem práva.

V sedmdesátých letech dvacátého století dochází k významné změně metodologie unifikace a Latinská Amerika, stejně jako Evropa, přechází na systém postupné a sektorové unifikace MPS v rámci Specializovaných meziamerických konferencí mezinárodního práva soukromého pod záštitou Organizace amerických států.

Meziamerické konference mezinárodního práva soukromého (Las Conferencias Interamericanas de Derecho Internacional Privado, CIDIP) se staly v posledních 40 letech hlavním mechanismem pro projednávání otázek mezinárodního práva soukromého na americkém kontinentu. Charta Organizace amerických států tuto konferenci definuje v článku 122 jako „Mezivládní setkání, jehož účelem je projednání speciálních technických otázek a rozvoj jednotlivých aspektů meziamerické kooperace.“

Nová politika unifikace spočívá ve vypracování a schválení smluv upravujících jednotlivé oblasti mezinárodního práva soukromého, jak kolizní, tak přímou metodou, a to s cílem progresivně, ale efektivněji dosáhnout jednotnosti MPS na celém americkém kontinentu. Nový přístup dle mého názoru i více vyhovuje skutečnosti, že v rámci západní hemisféry existují dva rozdílné právní systémy a umožňuje postupné provázání v oblastech soukromého práva, kde vládne konsensus.

Do současné doby bylo sepsáno a vstoupilo v platnost dvacet jedna smluv, dva protokoly, jeden vzorový zákon a jeden jednotný dokument. Všechny dokumenty byly vypracované a schválené během sedmi konaných CIDIP. Dalším z jejich přínosů je větší zájem národních legislativ o řešení mezistátních kolizí soukromého práva.

Teprve až s platností prvních smluv, vzešlých z procesu CIDIP, se na americkém kontinentu objevuje možnost existence fenoménu konfliktu mezinárodních smluv. V předcházejícím období tomu zabraňovali především dva faktory. Prvním z nich byla existence jen několika málo smluv, které upravovaly obecné otázky a z nichž jednotlivé státy upřednostňovaly pouze jednu variantu. Druhým faktorem je skutečnost, že

⁴ GARRO, Alejandro. Armonización y Unificación de derecho privado en América Latina: esfuerzos, tendencias y realidades. *Revista de la Facultad de Ciencias Jurídicas y Políticas*. 1992, 86, s. 1-45. Dostupný také z WWW: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/garro5.html>>.

pouze Bolívie a Peru byly smluvními státy jak Kodexu Bustamante, tak Smluv z Montevidea⁵.

Situace se ale mění schválením smluv v rámci CIDIP, a to především ve vztahu k těmto dvěma globálním úpravám. Tzv. klauzule kompatibility, osvětlující vztah mezi právními úpravami, neexistuje u šesti z dvaceti jedna smluv. V tomto případě je třeba hledat řešení ve Vídeňské úmluvě z roku 1969 o smluvním právu.

Obecně tak smlouvy CIDIP pozvolna a postupně nahrazují stejnou problematiku obsaženou v normách Kodexu Bustamante a Smluv z Montevidea, nezmiňuje-li doložka kompatibility jiný režim a zároveň zůstávají starší a obecné úpravy stále v platnosti⁶.

II. Trendy latinskoamerické unifikace

Důležitým aspektem, který ovlivnil unifikaci v posledních letech je rozvoj integračních snah v rámci latinskoamerického regionu. Je nutné podotknout, že rozvoj unifikace MPS v Americe v mnohém předběhl integrační procesy. Prohlubující se ekonomická integrace klade vyšší nároky na unifikaci pravidel členských států a může se stát významným impulzem k dalšímu rozvoji MPS. Aby došlo k tomuto kroku, musely by státy přikročit k částečnému přenesení své svrchovanosti a některých pravomocí na nadnárodní úroveň. K tomuto kroku zatím nedošla žádná integrace, a jak se zdá, neexistuje ani taková politická vůle.

Nejaktivnější integrací na poli unifikace MPS je Mercosur. Odkaz na harmonizaci práva můžeme nalézt v článku 1 zakládací smlouvy z Asunciónu, který deklaruje „závazek členských států k harmonizaci příslušné legislativy, za účelem posílení procesu integrace“⁷. Pod pojem „příslušná legislativa“ tak můžeme zahrnout i oblast MPS.

Vztah MPS Mercosuru k CIDIP může být popsán dvěma charakteristikami. První z nich je respekt k meziamerickým úmluvám a principům v nich obsažených a druhým inovační přístup k unifikaci založený na faktu integrace.

Následkem regionalizace tedy dochází k rozšíření latinskoamerického systému MPS založeného na globálních kodifikacích pozměněných a doplněných úmluvami z CIDIP o další instrumenty.

⁵ Oba státy upřednostňovaly aplikaci Smluv z Montevidea.

⁶ FERNANDEZ A, Diego P. Derecho internacional privado interamericano: Evolución y perspectivas. México : Universidad Anáhuac del Sur / Miguel Porrúa, 2003. 152 s. ISBN 970-701-397-4. Str. 51

⁷ Článek 1 Smlouvy z Asunciónu

Názory publikované jako reakce na výsledky CIDIP VI z roku 2002 upozorňují na další změny v procesu unifikace na latinskoamerickém kontinentě v posledních letech. Dochází ke změně stylu, projevují se tendence, které můžeme nazvat jako „komercializace“, „privatizace“ a „změkčení“ MPS⁸.

Fenomén komercializace se projevuje především zaměřením na témata mezinárodního práva obchodního (jako demonstraci uvádím Meziamerickou úmluvu o mezinárodní arbitráži, Úmluvu o obchodních společnostech a také nikým neratifikovanou Úmluvu o dopravě). Motivace států k úpravě obchodních témat byla dána především plánováním ambiciózního amerického integračního projektu Americké zóny volného obchodu (Area de libre comercio de America, ALCA)⁹. I přes stále více nejistou realizaci tohoto projektu nemůžeme popřít pozitivní přínos jednotné právní úpravy na poli MPS, která bere v potaz různorodé zájmy jednotlivých zemí v rámci mezinárodního obchodu. Mním tím především různou ekonomickou vyspělost amerických zemí a jejich odlišný přístup k mezinárodnímu obchodu.

Druhá významná změna, kterou přináší CIDIP VI, je rozdílný styl právní úpravy. Zatímco předešlé smlouvy jsou tvořeny kolizními normami, předposlední z konferencí upřednostňuje vzorový zákon pro úpravu právních vztahů v rámci mezinárodního obchodu, mluvíme o tzv. „změkčení“ prostředků úpravy¹⁰. Tento nový způsob regulace ovlivňuje více oblast soukromého práva jednotlivých zemí než mezinárodního práva soukromého. Změna paradigmatu vychází z názoru, že tradiční forma unifikace je mnohými považována za příliš „tvrdou“ a omezuje flexibilitu nutnou pro úspěšné dosažení akceptace smluv státy.¹¹

⁸ FERNÁNDEZ ARROYO, Diego P. LA CIDIP VI: ¿CAMBIO DE PARADIGMA EN LA CODIFICACIÓN INTERAMERICANA DE DERECHO INTERNACIONAL PRIVADO?*. OEA. 2002, 6, s. 1-29. Dostupný také z WWW: <http://www.oas.org/dil/esp/XXXVI_curso_la_cidip_VI_Paula_Maria_All.pdf>.

⁹ FERNÁNDEZ ARROYO, Diego P. LA CIDIP VI: ¿CAMBIO DE PARADIGMA EN LA CODIFICACIÓN INTERAMERICANA DE DERECHO INTERNACIONAL PRIVADO?*. OEA. 2002, 6, s. 1-29. Dostupný také z WWW: <http://www.oas.org/dil/esp/XXXVI_curso_la_cidip_VI_Paula_Maria_All.pdf>. str. 20

¹⁰ Více k tématu: GONZÁLE MARTÍN, Nuria. Private International Law in Latin America : From hard to soft law. In Anuario Mexicano de Derecho Internacional. Mexico : UNAM, 2011. s. 395-405. Dostupné z WWW: <<http://www.bibliojuridica.org/estrev/pdf/derint/cont/11/art/art13.pdf>>.

¹¹ FERNÁNDEZ ARROYO, Diego P. LA CIDIP VI: ¿CAMBIO DE PARADIGMA EN LA CODIFICACIÓN INTERAMERICANA DE DERECHO INTERNACIONAL PRIVADO?*. OEA. 2002, 6, s. 1-29. Dostupný také z WWW: <http://www.oas.org/dil/esp/XXXVI_curso_la_cidip_VI_Paula_Maria_All.pdf>.str. 24

Toto tvrzení můžeme demonstrovat na snižujícím se počtu ratifikací smluv CIDIP během předcházejících setkání a na problematickém průběhu ratifikací v rámci národních parlamentů.

Používání techniky soft law znamená významnou změnu v charakteru unifikace CIDIP, na jednu stranu ji vzdaluje od metodologie používané v Haagu a na druhou přibližuje mezinárodním právním fóřům jako je UNCITRAL.

Poslední z fenoménů, tzv. „privatizace“, unifikačního procesu je důsledkem způsobu financování přípravných prací CIDIP¹². Na organizaci a financování seminářů a konferencí předcházející předposlední CIDIP se podílela skupina silných mezinárodních společností s působností na celém kontinentu. Z tohoto můžeme vyvodit zřejmý zájem soukromého sektoru na unifikaci MPS, který poskytuje ekonomickou podporu v oblasti, ve které většina latinskoamerických států omezuje své rozpočty. Problematika financování přípravných prací států soukromým sektorem je velmi komplikovaná a není záměrem této práce hodnotit její případné důsledky.

III. Budoucnost americké unifikace

Budoucnost CIDIP vidím především ve využívání harmonizačních schopností soft law. Použití této metody, která umožňuje flexibilnější přístup států, by mohlo pomoci překonat snižující se počet ratifikací mezinárodních smluv. Navíc je tato metoda kompatibilní s tradičnější unifikací pomocí mezinárodních smluv.

Americký kontinent byl průkopníkem unifikace MPS a tento trend by měl pokračovat konstruktivním dialogem s univerzálními a regionálními fóry, mezi nimiž neexistuje pro dobro věci hierarchický vztah ani neslučitelnost členství. Věřím, že díky globalizačním vlivům převládne již nastartovaný trend větší kooperace. Navíc rostoucí význam latinskoamerických států v mezinárodním obchodu a ekonomický potenciál těchto zemí je hlavním hnacím motorem k další unifikaci.

Posledním z trendů, který, jak věřím, bude převládat v následujících letech, je rozvoj MPS v rámci subregionálních uskupení, které mají pro unifikaci MPS velký potenciál, motivovaný, tak jako v Evropě, vytvořením ekonomických integrací.

¹² Tamtéž, str. 23

Literature:

- GARRO, Al.: Armonización y Unificación de derecho privado en América Latina: esfuerzos, tendencias y realidades. Revista de la Facultad de Ciencias Jurídicas y Políticas.. 1992, 86 s., Dostupný také z WWW: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/garro5.html>>.
- FERNANDEZ A, Diego P. Derecho internacional privado interamericano: Evolución y perspectivas. México : Universidad Anáhuac del Sur / Miguel Porrúa, 2003. 152 s. ISBN 970-701-397-4. Str. 51
- FERNÁNDEZ A, Diego P., et al. Derecho Internacional privado de los estados del MERCOSUR: Argentina, Brasil, Paraguay, Uruguay. Buenos Aires : ZAVALIA, 2003. 1437 s. ISBN 950-572-626-0.
- FERNÁNDEZ A, Diego P. LA CIDIP VI: ¿CAMBIO DE PARADIGMA EN LA CODIFICACIÓN INTERAMERICANA DE DERECHO INTERNACIONAL PRIVADO?. OEA. 2002, 6, s. 1-29. Dostupný také z WWW: <http://www.oas.org/dil/esp/XXXVI_curso_la_cidip_VI_Paula_Maria_All.pdf>.
- GONZÁLE MARTÍN, Nuria. Private International Law in Latin America : From hard to soft law. In Anuario Mexicano de Derecho Internacional. Mexico : UNAM, 2011. s. 395-405. Dostupné z WWW: <<http://www.bibliojuridica.org/estrev/pdf/derint/cont/11/art/art13.pdf>>.

Contact – email

petra.mrkvova@gmail.com